

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

Жаңгылыкта

Жетишм

Анзор Уришев бла Билал Махов - Европаны чемпионлары

Бу юндеде Бакуда бардырылган Европаны туштуран чемпионатында Россияны жыйымдык командасынын санында Къабарты-Малкыраны гѣждераны Анзор Уришев бла Билал Махов алтын майдалла алгыланды.

Турир туштуруну классика тюролерини гѣждерин жыйганды. Эршиулени программа-сына кѣре, эркин эм грек-рим туштууда эр кишиле, ызлары бла уа жаландар эркин туштууу бла юрешкен тишериула кезиу-кезиу сынагандыла къаруларын. Анзор Уришев 84 килограмм ауурдукта алгы кишини чындырмаганды. Финал сермишеде ол азербайжанлы спортчу Шариф Шарифовну женгил хорлаганды.

Россияны жыйымдык командасына экинчи алтын майдалны Билал Махов келтиргенди. Ол, 120 килограмм ауурдукта эршиле, тюролю гѣждер Фатих Чакыроулу хорлаганды. Алай бла дунны эки кѣре чемпионду Билал эмди Европаны чемпиону деген атка да тийши болганды.

Эршиулени биринчи юно Россияны спортчуларына жетишилди эди дегге боллукду. Бизни жашларыбыздан сора да, дагыстанлы Магомед-Мурат Гаджиев «юмиюн», Красногорскде гѣждер а доммакъ майдалла келтиргендиле командгана.

Светлана ГАУНОВА.
КъМР-ни Спорт эм туризм министрствосуну пресс-службасы.

Жаз башы къайгырыула

Къылкылыла себилгенди

Урван районда жаз башы сабан ишле башланганы бир неча ыйыкъ болады. Эл молк товарла чыгарыуула эрте жетген жазлык битимлене улрукъларын битеу да 2753 гектарга сеиб башагандыла. Ол санда арпаны 47 гектарга, зынханын - 55, картофну - 956, такта кѣгетлени - 625, биржылкы къырдыланы 1070 гектарга. Андан сора да 2,1 миң гектар сориюле минерал семирткичле бла бакъыландырылганды.

Бусагъатда кен жетиюле жазлык битимле болук жерлени жашардыруу къыста барды. Жукк юндеде чѣплеу 550 гектарга, мирзевулк нартох - 7000 эм силослук нартох 450 гектарга себилгенди.

Бир аздан жерчиликде урунгалла козюк битимле семирткичле берил эм зарналы хансагъа бла къурт-къумурскалагы къажуа мадарла этип башларыкъыла.

Бизни корр.

Тапландыруу

Сыйларын кѣрюрге

Хорлапаны байраманы алында Уллу Ата журт уруща ѳгленени хурметине ишилгенге эсертмеле тапландырыла туралады. Урван районну Эски Черек элинде ол иш къыста барды.

1941-1945 жыллада Эски Черекден урушка 416 адам кетген эдиле, аладан жаланды 140-сю къайтандыла. Эсертмеле мамыр жашуа ючюн жанлар бергенлени барысына да атлары жазылыула.

Бюнолюкнде элде урушка къатышхан бир адам да къалмаганды, алай тылы 72 ветераны бардыла. 9-чю Майда элиле барысы да бирге бу эсертмелени алында Хорлапаны байрамн къуачуны халда белгилеркиди.

Урван району администрациясыны пресс-службасы.

Тюбешуу

Наркотиклеме – угъай!

«Россияни келир жашуу – наркотиксы жаш тѣлюди» деген ат бла Прохладна району В.Маяковский аты библиотекасында «тѣгерек стол» болганды. Анга районну орта школарыны тамата классларыны окуучулары бла технология колледжани студентлери къатырылгандыла. Жыйылуу жаш адамлагыла наркотиклеме зарналыкъларыны юсунден билдирир эмде ёсеп келген тѣлюню семиртерини сауукълуу жашууга бур мурут бла бардырылганды.

Тюбешуе району администрациясыны, сауукълуу сакълау, билим беруу, культура, право сакълау органыле кѣлечилери да къатышандыла. Специалисте жашлагыла бла къызгалы наркотиклени хайырланган адамны сауугълуна къаллай заран салынганды, аны асыргылана бла сатхана къаллай администрацие эм уголовный жууахка тартылганылары юслеринден толуп халар айтандыла. Аны жаш адамланы сеилерини сауукълуу жашууга, культуруга, спортка бурруга чыгарыгандыла эмде аялы соурларуна жууала бергенди.

Тюбешуеи акырында аны бардырынала жаш адамла наркотиклеге «угъай!» деп айтырларыны ышангаларын чертгенди.

Ирина Пульверва.
Прохладна району администрациясыны пресс-службасы.

АПК

Энци молкле аслам юлюш къошадыла

Арт жылда агропромышленность комплексге къырал болушукълуу хайырланды, финанс кризисге да къарамай, эл молк продукция чыгарыууну ѳчмени ѳстгенди. 2009 жылда, сѳз ючюн, 2008 жыл бла тунгешдигенде, ол жаны бла кѣрюмдѳ 35,7 проценте дери кѳпӳрӳгӳген ол 2,4 миллиард сом багысы болганды. Аны юсунден бизге Урван районну эл молк эм аш-азыкъ управленийсынын начальниги Жираслан Хостов билдиргенди.

Ол айтканга кѣре, бытыр районда 45,4 миң тонна мирзевулк эм мирзевулк къурдуру, 20,2 миң тонна картоф, 51 миң тонна такта кѣгетле, 5,6 миң тонна жемилше чыгарылгандыла. Бу кѣрюмдѳде барысы да 2008 жылкысыладан эсе биикиди.

Районну эл молк производствосунан нартохко бла такта кѣгетлени тыш къыралы сортылары эм гибридрлени «Агро-»,

«Нальчикки консерва заводу» эм «Агро-07» эл молк предпритиялары башлары жабылганы эм ачык жерлеринде тамычы суу салуу амал кенг хайырыландыла. «Агро-» нашаланы шилер амал бла (халыла бла ѳрге тагъалы) ѳсдорюни кыйрындан 52 гектарлар хар биринден 426,3 центнер тирлик жыйыууну жалчылганды.

2009 жылда 245 гектарда жаш терек бахчала, ол санда 75 гектарда тамычыла бла суларылган терек тирлик берген бахчала къуралгандыла. Ол жылдагыда чекленген жуумалыгыкъ болгъан «Конт-30Т» общество терек айнырыкъ жоюзю терекюни 300 гектарда салганды.

Жираслан Хостов андан ары айтканга кѣре, «2008-2012 жылдада КМР-ни агропромышленность комплексин айнылуу деген республиканы элн программага тийшилликде район байыл 45,5 миң тонна мирзевулк эм мирзевулк къурдуру, 36,8

миң тонна нартох, бир миң тонна чѣплеу, 17,7 миң тонна картоф, 48,2 миң тонна такта кѣгетле, жемилшенен бла намыкылдан 5,4 миң тонна чыгарыууга керекди. Бу борпаны толтурууга районну жерчиликде урунгалларыны битеу онгылары барды.

– Бытыр козюкюкени 2339 гектарга замандында эм тыгълы сеиб башагъан эдик. Бусагъатда аялы халлары аман тойюлдю, – дегенди управленийны начальниги. – Алай нартохко ору кен болушканы себилли козюк сабанланы ѳчмени азан барды. Мирзевулк алуучу пунктлары бла смирт заводданы къургукусу чѳкелери нартох алып жѳтешилмейдиз. Къургукусуучу агрегатла жѳтешилди. Аны себилли кен гичке къургукусуучу цехле ишлерге керек болуп турды.

Алары 2-чи бетдеди.

Субботник

Тизгин жыяр кезиу жетгенди

Къяр эри, жыяркъа юкле тохташканды, тыраууу шахар администрацияны башчысыны буюрууу бла предпритиялагы, организациялагы, уриджандыла дагъа бѳлӳнгӳн шахар территорияда тырауууучула санитар-тазалуу ишлени къолгъа алгыланды. Малкър халкыны къыраллыкъ кыйратылганы юнюю байрамны хоралап суботник бардырылганды, аны кѣвиюнде хар жерде да кирчиктик, кылъ-мылыла кетирилди, тизгин тал халгъа кетилгенди эди.

Шахар администрацияны башчысыны орунбасары Мувед Азубекѳв айтканга кѣре, шахта-къурулуу управлениге, Элбрусну жул управленийсы, «Элбрусостром» ачык акционер общество, кѳстерене буюрууларын ѳчменле тизгинерин жыйыуу бла къалмалы, башха жерлерде кир-кирчиктик да кетериге автотранспорт белгленди.

Хар замандында, суботникке билим берген уриджандыла, экономика-парк лицей, колледж, «Бахсан» спорт-саулык сакълуу комплекс, ДОСАФФ-ни район совети, поликлиника, стоматология, «Чернобыль» жамауат организация эм башкала айыр-

мапы ишлегенди. Халкъ да ол ише тирли къатышанды.

Бу этигенде элде санитар тазалуу, таппандырыуу эм жашиландыруу жаны бла энди болуккъ ишлени жеткенде башланган кезиу юдюде, Алай жемилшени асламысы уа 17-чи апрельде урушуну эм урунууну ветеранларыны фондуну болушукълуу бардырылганды суботникке эм республикада белгити этиген экиайлыкчыны ичинде тамалландырыкъыды.

Орамланы эм арбалзаны тазалуу, законсуу свалканыла къурулуу, тереклени къуруу, артыкъ бутакъларын кѳсүу, жангыларыны орнатуу жаны бла ишле андан ары бардырылганды. Голле ѳсрѳк ѳчменлегалга зыгъытла эм толуркъ жазыр этиленди. Шахар орамларыны, жоларыны бир-бир жерлерине «жамау» ремонт этерге, электрокъаракъла бла орамланы, арбалзаны жарытууну илчилеризге план барды.

Бу жерли аялыла халкыны кѳстерини арбалзаны тизгинерин жыйыууга тирли къатышкы, энци фирмаланы бла предпритиямателерни уа кир-мигички жалаанда законлуу свалкалагы тѳгерге къарыдыла.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Къыралда - дуняда къыралда - дуняда

Хайырлы келишимле

Россияни Президентни Дмитрий Медведев къырал жумуш бла Аргентинада болганды. Анда анга уллу къонакъчыла тюбегенди - сыялы къалауруу бла, музака бла. Тюбешуулени эм ѳлѳшүлени жемилшеле сыуу-алууу, культураны, билим берюну, бирге ишлеуе юслеринде 12 келишим къабал этилгенди.

«Биз жаңгыдан Юг Америкага къайты кѳлгӳде, Аргентинаны энергетикасына, эмир жолаулары жаңартыууга бир бѳлек милләтлер долпар салырга оюулашкъанбыз», – дегенди РФ-ни къырал башчысы.

Дмитрий Медведев иш эм бизнес бла корешиле бла да тюбешгенди, Россияда тыш къаралы инвесторлагы къаллай люгалада берилкенирин айтканды. Россияны Президентни Аргентинадан Бразилинга учканды, анда БРИК-ни саммитине къатыштырыкъыды.

Эсертмелер жерине къайтханды

Шѳндюге дери да табымалы турган буюкчула 2009 жылда Санкт-Петербург Ленински эсертмесин чачдырган айтканды. Аны ишлеген заманда, анга тийишли жез болмаганы ючюн аны этерге жарарыкъ жезин патронаны эритип жѳткен эдиле. Эсертмелени бурунган жерлерин алай жез бла жамагандыла эм алгынгыны сыратканы келтиргенди.

Бронвикке минип ѳлѳше тургъан Ленин жаңгыдан алгынгыны жерине орнатылганды. Аны вандалдан къорулар ючюн, алайга бир бѳлек видеокамерда салынгандыла.

«Бондитлеге къызгалганна дерге жарамды»

Дмитрий Медведев Вашингтонда адро къоркъуусулукъла жаранатан саммиттен сора адро сынаула бла корешген Брукхевендеги миллет лабораторияда болганды. Анда ѳлѳгешинде, Иранга къажуу санкциялары хайырыууга керекди деген предожынылыны юслеринден кесими оюму айтканды: «Къаллай терроризмни да миллет бети эм шарты жолда. Запады бир-бирле уа бизни къоркъуула ачык ишлерин бардырган террористлеге, ала халкыны намасы, икелени ючюн корешкен кесетиде деп, дуняны мианычырууга корешивди. Биз анга тоздо деп айтпалкъ тюлююлюз.

Ядро къоркъуусулукълуу жалчытыр ючюн а, синхрон халда ишлерге керекди. Ансы, адро саууланы азайтырга келиши, биз аялы азайкандан сора экинчи жаны уа дуняда болуп толорнгенди, биз алайла саууланы азайтпалкъ тюлююлюз, деп тохтады. Алай бла келгенди.

Энди уа бир бирге телефон бла сѳлѳшеле, билим этебиз деп келишибиз, сезимай, келишимчибиз этебиз. Ма олу ачыкълык, тозюк, этипирге керекиси юз», – дегенди Дмитрий Медведев. Аны сѳзерине ырызлыкъларны лабораторияда ишлегенле кезге къагъып билдиргенди.

Тилеклерин къабал кѳргенди

Къырызда къызгалыла, республикада уллу ырыкъы заран тошорнгенден сора да, жаз башы сабан ишлерге

жазырланууга да чырмаулукъ этгенди, артыкъда отулукъ жетимшедди. Болжалы правительство Россиядан отулукъ бла болушукълуу этигиз, деп тилегенди.

РФ-ни Правительствоуну башчысы Владимир Путини айтханына кѣре, Къырзгъанына бла Россияни араларында къырандай байламалыкъа жорюгенди. Бу къалын кезиде артыкъда къатылган вълэстла тонаган эм тозуратхан къырзгъ халкъыга болушукълуу этимей къырзгъа жарарыкъ тойюлдю. Жаз башы сабан ишлени бардырырга деп республикага 25 миң тонна отулукъ болушукълуу халда берилдикди.

Къаты жер тебиу
Къытайны север жаңында къаты жер тебиу болганды. Аны хатасындан тау жерде орналган, саман кирпичден бла агъачдан ишилген шахарчыкъ толусулай оюлганды. Библиюледе айтылганына кѣре, 617 адам ѳлгенди. Оюлган юйледе сау къалгандыны излеу, къутхаруу ишле бардырыландыла.

Эки жоюз жыл жукувудан
Исландияда 200 жыл жукувуп турган вулкан уянганды. Андан чыкыган букуу къатыш тюно коню кѳзюк жапанды, самѳлѳтланы учуларына чырмаулукъ этди. жукувдагы элени лава басар деген къоркъуу окуяна барды.

Басмагъа ХУЧИНАЛАНЫ Ануар жазылганды.

АХШЫ ТѢРЕЛЕНИ КЪАЙТАРЫУ

Къонакъбайлыкъ кенг жайылып барады

19-чу апрельден Къабарты-Малкырада «Къонакъбайлыкъ» деген республикалыкъ жаш тюно проект жашууда бардырыла башланды. Жыл санлары 11-ден 16-га жеткен жашауу бла къызла, тюролю тюно миллетлени келечилери, бир бирге къонакъбайлыкъ этген юкюрюне эрет-ѳлѳлери жашуу жаны бла чыгарыргенликни, ол бардырдын ишлеге къатышкъыдына.

Шѳнда Бахсан эмде Прохладна аймаклардан, Хасанин, Урджайне, Солдатска, Янкой, Хабз, Кременчук-Константиновск, Псыганчу, Отыары, Малкър, Сармаково элден бла Екатеринбургскаа штатцандан 34 юйор къонакъбайлыкъ этерге, бу ариу адетин андан ары бардырырга хазыр болганыларын билдиргенди. Кѳл да бардыкъ къабартылганы, малкърларыны эмда орусъланы бу аперинде бла шахарларында шѳкълукъну аллелары болушукълууларына, жаш адамланы бир бирге къонакъбай барып тургъанлары уа бир бирини ангълануу бла къырандайлыкъ байламлыкъланы жаңыдан коюндиритге мурад салынганына бир ишеклик жокъду.

Бу башламчылыкъланы КъМР-ни Информация коммуникацияла, Басан БЕЖАНОВ, КъМР-ни Информацион коммуникацияла, жамауат биригилерни эмда жаш тюно ишлери жаны бла министрствосуну пресс-службасы.

АКЦИЯ

Къан бергенлени саны ѳседди

«Единая Россия» партияны Нальчикде бѳлюми «Къан-оп жашууду» деген ат бла Хорлапаны юблиемине атап башланган акция андан ары бардырылды. Гуманитар академияны бла медицина колледжани 100 студенти бирси юни республиканы кан алуучу станциясына донорла болуу ючюн барганды. Аяны жаңыдан тунгештенди республика боу акцияга къатышырга 64-сю сайлангандыла.

«Единая Россия» партияны шахар бѳлюмюне ишлекюну башчысы Ахайланы Фаина: «Къан сыйын стационарлагы къан къуюу жаңылары къадырлыкъ» саулууларын къайтарлыкъ жаңы амал болгъан оюлдун бла адамла тошедиле. Аны себепли биз бу проблемга жаш тюно, шахарчалыны эсперин бурруга корешибиз. Кесибиз

«Единая Россия» партияны Къабарты-Малкър регион бѳлюмюне пресс-службасы.

Байрамда

Май айда къалай солурукъбуз

Жаз башыны бла Урунууну эмда Уллу Хорлапаны байрамларын белгилегенде россиялени ючиюч юни солурукълуу. ИТАР-ТАСС-ны корреспондентти бла ушагъанда Рострудууну башчысыны орунбасары Иван Шлоцев быйлай айтканды: «Май айда ишелмеген эки байрам кону болды. 1-чи эм 9-чу май. Къауларкъа къарасакъ, ала ша- бат эм ыйыкъ конюле тошедиле. Урунуу кодекс бла тохташдырылганына кѣре уа байрам кону солуу конюне тоше, солуу кону аны ызындан келген ишчи конден кѳнѳрюледди. Алай бла Жаз башыны бла Урунууну байрамлауу юч солуу кону боллукъду 1-чи, 2-чи эм 3-чу май.

Уллу Хорлапаны байрамлауу анда да юч солуу кону боллукъду 8-чи, 9-чу эм 10-чу майда. Байрамдан сора биринчи ишчи кон 11-чи майда башланрыкъды.

Быйлыны 30-чу апрели байрамны алындагы конюне тошеди эм аны байламлы ишчи кону бир сагъатка къысхартылады. Рострудууну башчысыны орунбасары айтканга кѣре, ол ишлеген организацияны специалистлери май айны календарына тюрленди кийиритге болушкъ сѳлѳшүлеле къатышылдыла. «Биз ишлемеген, ол санда январь айда, байрам конлени саман азайтууну, май айны байрамларында уа солуу конюне кѳбейтону оюсонден арт кезиде болушкъ этиген законопроектлени сызоуге къатышкъанбыз», – дегенди Рострудууну башчысыны орунбасары. Иван Шлоцев айтканга кѣре, башда салынган вопрос энтда да къабыл этилмейди. Ол алыкъа сызоуле турады.

Жазылыу

Багъалы окуучула!

Биринчи апрельден 2010 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания башланганды. «Заман» газетте сиз связыны къайсы почта бѳлюмюнде да жазылыу-рга болушкъуз. Жазылыу алты айга багъасы тюрленмегенди, алгынгылай къалады - 356 сом 10 капек.

Бизни индексибиз - 51532

Энчи мюлкле аслам юлош кьошадыла

Ахры. Аллы 1-чи бетдеди.

Башда айтылган республика энциклопедиясы баш жолларында бири - малчылыкны айтып турган. Ол муратта бытырма орунланы жангыртырга эм кыдыла малды алырга асламга 200 миллион сомдан аслам кредит ача берилген деп эми бир кесегине 720 туар сатып алынды.

Малчылыкны продукциясын чыгарырга үч эми мюлкле аслам юлош кьошадыла. 2006 жылдан 2009 жылга дери аллай өспүлдөн 1297 адамга 269 миллион сом багыс кредит берилгенде, 0,9 млн жылга белгиленген битү керомдоло топтолгандыла: 8,6 мин тонна эт, 24,2 мин тонна сүз, 16,9 миллион жумуртка чыгарылгандыла.

Району агропромышленность и аграриялык бу бөлөмүнө мундан ары ботондо ити айытыр очуоч, «Импери» коллектив-фермер мюлде 800 тууарга, чекленген жуууялыгы болганын «АБАК» өбүствода - 600 эм Тлекурду эки претитисондого 300 тууарга жерлеми болган комплекс ишлерге, Кзабарты-Малкыны алгынчы кой канвалты фабрикасында жойраш таууяланы союучу эм жашадырычу технология ызыланы орнаттыга деген планга бардына. Алай болса, 159 жангы ишчи жерле куралыкыдыла эм малчылыкны продукциясын чыгаруу оносига процентте көйтөрлөкчү.

Урван району татыклат-хауа болумлары шендополо рынокта жемеш-тахта кегет продукция чыгарууну айнытууга иги онгала береди. Республикада жарадырычу претрититиле чыгарган продукцияны 51 процентден асламысы бу район береди. Бытыр ол 62,4 миллион услоный банка консервала чыгарыпканды, ол 2006 жыл бла теглеширгенде, 29 процентте асламды эм этиген продукцияны торпюлере көбөйгөндө.

- 2012 жылга биз консервала болдуруну өлкөмүн 74,4 миллион услоный банкага жетириге мурат этебиз, - дейди Ж. Хостов. - Ол а жаланда оборудованыны жангыртуу, оборуучу производствого синдирти, этиген продукцияны ассортиментин андан ары кенертиге ики конкуренцига чыдамаллыгы көчлөндүриу бла жаптылынырыкыды. Ол муратда Төбөн Черек элдэ консерва завод ишлерге, чекленген жуууялыгы болган «Агро-Ивест» өбүствону кесин эм «Агро-07» өбүствону консерва шекерин жангыртырга план салынганда.

Кед этиучу ичигине юосунден айтканда, бытыр аладан 2,5 миллиард сом багыс чыгарылганды. Алай бытуру торпюлеринден белгиленген планга артыгы бла топтолгандыла. 2006-2009 жылланы ичинде районны претрититиланы асламысы кесерини технология оборудованыларын толуусунай негда иги кесегин алышындыргандыла. Ол а чыгаруу продукцияны өлкөмүн көбөйтүүгө иги себептик этгенди. Жаланда 2009 жылда ол ишени тамамыларга - 715-ден аслам миллион сом кьоратылган эди. Быыл да ол ишлерге деп 711,5 миллион сом бөлөнгөндө.

ЗУБЕИРПУУ X.

Кзабарты-Малкыны Алтын Жулдузлары

Висла черекни боюнунда

1942 жылы жайында фашист командования Сталинград эм Кавказга айтыл болмаза улту коюу бугарында.

Минге бла танка, самолётулупа эм миномётулупа дунианы отка алдырган эткенди. Гитлерчи аскерлери аларында куучу кыла болуу союулгенден бири кыла барыла жаш, кичи политрук Аслангер Масев эди.

Кызыл аскериле, жигитчеле сармеше, немешилени техникалары ууланчыла, солдаттарын бла офицерлерин кызгындырчандыла. Бизни жерчибиш кыптуулк этген жан аскер батальон сармешелен биринде куршоуга тошгонди. Бөлөм, көп адамдын да тас этип, андан чыкканды. Аур жарыла болган Аскерин уа оспитылга ашыргандыла.

Бир жыл чакылы жатканды ол анда. Иги болгандан сора уа танк училищедө кургура жибергенди. 1944 жылда жаз башында танк бригады командири Аслангер Масеве жангынду уруш этген аскерлерини сатыларына кышууланганды. 1-чи Белорус фронтуну 9-чу гвардияны танк корпусуну 50-чи гвардияны танк бригадасы, алга бара, кырал чөгмөздөн өтөди. Европаны гитлериле илжигит турган халкыларына азатлык келтире.

Гитлерчи танка бла сармеше кырганеюю көк аз болганды Масевин. Хар жол салта да ол хорлоп чыкканды. Ахта турган адепти болганды. Уруучу машинасы бла тараңга эки кере барганды. 50-чи бригаданда аны танк сармеше эм сармеше барырыну устасына санагандыла. Бирини саурасы Кызыл Жулдузун ордени эди.

Аскер бөлөмү башчылык этерге аны усталыгы эм багырлыгы 1945 жылда Польшанын жеңил солдаттары бла офицерлерини кызгындырчанды.

Польшаны Петруку-Куевски шахарыны кытында сармешелде да бизни жерчибиш жигит-ликни илоскоон кьорзоткенди. 1-чи Белорус фронтун ордени эм механизирөөчү аскерлерни командующисын генерал-лейтенант Ордн 1945 жылда 5-чу февралда Масевин саугалуу кагытында былай жазганды: «Оч танк бла разведкага барганды. Масеве, сармешелде чабуул этип, душман аскерини абырзатканды. Петруку-Куевски шахарга кирип, гитлериле жик топу, очки пулемёту, жокери бла очкега автомашинаны сыйгырганды, бир талай немецти солдатны жезиге алганды.»

Немец-фашист аскерле бла сармешелде эткен кишиги, багырлыгы очун танк взводун командири, гвардияны лейтенанты Аслангер Якович Масеве Совет Союзун Жигити деген михтаула аха кьорзотпоганды.

«Оч танкы сууу барыра. Фашистени уулатып, Берлинге жетерге көп кааламганды. Мени очки кыйгып этмиз, сау-салдаматка, койге хорлам бла кызыртырма»,- деп жалгызды Ероковда да анысына...

Кызыл сармеше бла совет аскерле Висла черекни боюнунда жеткенди. Гитлериле сууну ол жагысында бир бири жызында биренна очки кыруулануу эм кируулде эди. Душманын эм кируулануу ызын оозерге тын болмазлыктын эм кыты сармеше бардырыга тошкериин аныларга

кыялы туюл эди. Командование разведка кыуумига душманын тасасын билдире бугуру береди... Жыйарманчы февралы мон ортасы эди. Висланы башы каалы туман басычы биз тал болду. Ол халны хайырлап, бизни танкларыбыз юосеринде аскериле бла черекти ары жагына хатасы өтпөдү. Масевин танк взводу да ала бла бирге.

Очкинчи очунно тат аласында бизни танкларыбыз эм десант аскерчирибиз, алга барып, душманга коруулануу ызын киргенди эм гитлерчилени арха кызыргандыла. Бөлөндө немешиле, терк окуна эж жыйып, контра-такага көтөрөлөгөндө. Фашист командования десантчилени сууга аттарды алап кыямганды. Танк эм жауу аскер бөлөмө бизникиге тохтауусу чабуул эткенди тургандыла. Техника, саутт эм адам саны бла да немешиле көп да олтуу эдиле.

Алай совет аскериле алындан плацдармын ахыр солпунуна дери кыруулангандыла. Висланы жагысында 1945 жылда 21-чи арсарыла болган куююсу кыты сармешелде танк взвочу командири Аслангер Масеве «чыгыт жигитчи өлгөндү».

Атларды Ероков аны Аслангер Масевин аласы аты бла правительствонун атыла белгилени. Анда былай айтыла эди: «Хурматли Хажигаша Аскадова, аскер командование билдиргенге кере, Сизни жашыгы-цы, гвардияны лейтенанты Масеве Аслангер Якович, немец-фашист аскерле бла сармешелде эткен жигитлик очки СССР-ни Баш Советини Президиумуну 1945 жылда 27-чи февралда чыккыан Указы бла Совет Союзун Жигити деген ахта тийшили болганыны юосондон Баш Советин Президиумуну Грамотасын Сизге жиберме. Сизни жашыгы-цыны жигитлик халкы бир жауууда да унутуруга туюлдун.»

Аны СССР-ни Баш Советини Президиумуну Председатели Н.М. Шверник жазган эди.

Басмага КУБАЙЛАЙЛИ АЛИЙ хазырланды.

Школ жашуу

Жангыртылыу

Бизни газетибиз быйыл 28-чи номерде чыкканды ономоринде «Спорт ал халкарга ашыра» деген башу бла Османлы Айшатын заматкасы басмаланган эди. Анда Черек району Жангырт элини орта школуну спорт залында ремонт ишле бытыр сентябрь айда башланганыкыга, ала бошамалы, сабийле бла физкультура дерсе бардырыгу онг болмай турганыны юосондон айтылганды. Ол даулаш окуяна чыгарганды. Айтылган затпа тозюле, угай тердиле дегенде да болгандыла.

Андан берги иги кесем азоду. Бюгонюкдө бу школда хал кылайды, торпенюле бармыды? Бу сорууга жаууп табар очуон, газетни корреспонденти Мамалаы Алиш, ары барып, болушун кьорюп, материал хазырлаганды.

Бабуенти орта школунда эртеден да бармай турганды белли 1958 жылда хайырлангырга берилген окуя ююно аллай гыртты турганыларн сормай билдик. Халкчыбыз Орта Азия-тараптан чыкканды.

дан сора башлаганы эдиле. Аны хайырындан дерс бардырычу отулуда столпаны, шиткилене, шкафлары жангырхандыла. Жангы компютерле, эки интерактивна, уллу экранлы телевизорла да алганды.

Шендо мында 400 сабий окуйду. Аладан оубирине бир компютер жетеди. Башынды сагыныр интерактивна кысгаланы математикадан, химиядан бла биологиядан дерсе бардырылган класслага салгандыла. Спортка айланыны хайырындан билим берүү программалары кьорзөгөн эчки каналга кызар онг да барды.

Сора историйдан, биологиядан, физикадан, химиядан 400-га жуууру окуу программалары бла диске бардыла. Билим алгырга сюйген сабийле аланы хайырлангырга болуукыла дерсени кезиюнде андан тышында да.

2008 жылда битте кыралда да билим беруюно жангыча кыруучу комплекс проектин окутуу-юйретиу ишде хайырланып башлагандыла. Ары бабуентчиле да кьорушгандыла. Аны хайырындан 2008-2009 жылда школго 2 миллион сомдан аслам ача бөлөнгөн эди. Аны школу шендого излемлеге тийши этер юочун кьоратыргыла.

Физкультурадан устаз Каркалаы Мурadin. Ишден кыйтып келгенде ишленген мекени, айхай да, тозурган эди.

Школун директору Мокьяланы Дахиялыни айтканына кере, ремонт ишлене 2007 жылда 1 миллион сом грант кьолуу болганды.

СЕМИНАР

Жарашуулукка жашарга юйрене

ООН-ну (ЮНИСЕФ) Сабий фондууну «5-8-чи классыны окуучулары бла классдан тышында иш бардырыуу жагы орта школну билим берую системасына «Мираторчество эм толеранттык» деген практикучу кириуюно юосондон» проектин жашауда бардырычу чеклеринде Кисловодскке жазырыкандыры семинар болганды. Анга Север Кавказны республикалары билим берген учредженииларыны башчыларындан битте да 120 адам кыатышканды. Кзабарты-Малкырдан барганыла 24 болгандыла. Семинарны ЮНИСЕФ-ни Неченден келген кыуулукучулары бла консултаттары бардыргандыла.

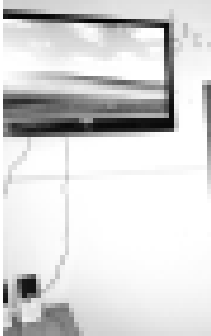
«Мираторчество эм толеранттык» деген курсу Север Кавказны республикаларыны алмилери жарашыргандыла. Семинарда кыатышкан авторланы арасында КМКУЭ-ну Усталгыны бардиору эткен иш усталгылага юйретиу институтуну ректору Нина Елузова да болганды. Семинар барган кезиуде анга кыатышканды эки кыуумгыз юоюшингенде, хар биринде да треннинг дьорюлогенди.

Школланы директорлары берилген программа бла шагырды болгандан сора сынауу тууреленин башчылыклары бла базалы школланы усталгы поскологлары, социальны педагогалары бешюнкоон курсулагы жюриюлогенди. Андан сора хар класс башчы, треннинген өте, биттеу окуу-методика комплекти алчы, кесини классында оналды дерс бардырыкыды.

Программаны авторлары аны хайырлануу сабийлини ич дуниларын толдөндирге онг берилгине, ала кеп затпа башка көздөн кырыкчыларында эмда жашуу сынауу алыкларына кыатышканды. Алайны бир-бирлери бла, кыатларындагысыла бла да жарашуулукка эмда көлюшиюкдө жашарга юйретиу бек керекли ишди.

Семинарны кезиюнде Чечени, Север Осетия-Аланияны, Дагыстанны, Ингушетияны бла Кзабарты-Малкыны школларыны директорлары шүбөла болгангандыла, бир бирлери игрик билдире да онг тапкандыла.

ТЕМПИЛРАНЫ Анатолий.

Музыкага юйретенгөн устаз Бэюланы Алиш

тышгонди. Химия кабинетге 450 минг, физикадан да дерсе бардырыча 400 минг сомга лаборатория керекле, ол класслага мелбелге да алынганда.

Черек району администрациясыны башчысы Темиржоланы Махти, КМР-ни билим берую эм илму министри Хасанби Шагап-соев бла келишип, школуну ремонтна 486 минг сом бөлөнгөндө. Ол ахчага медицина кабинет куралганды, ичине керекли оборудованды да алынганды. Куняны, бүфетни да ичин таз эткенди. Энди бери жылы суу келтириге керекди. Уллу холлоидник, өтмөк-кыалач биширчипа пель, газ плита да бардыла. Сабийлеге не торлю аны да жарашыргы беричра онгла курапкандыла.

Жюз минг сомга уа спорт залда эски терзеленину орунуларна жангылары салынгандыла. Алайны, топ тийип, миллапарны сымдырмаза чалдышерли бардыла. Жарау этгенден сора жуууучука кирген жок эди, мында ишленген аны да кесерини куючери бла тап эте турдыла. Спорт залны полуу 30 квадрат метр чаклысын алышындыргандыла. Башында айтылган оборудование тап сакталычу очкун, жыйырма темир эчки орундалганды.

Попланы 156 квадрат метрине ламинат, коридоруну 162 квадрат метрине плитка, 800 квадрат метрге линолеум салынганда.

Мында физкультурага юйретен Каркалаы Мурadin бла Хасан районуна окуучу бек итгиле саналдыла. Сабийле уа, окуучуланы спорткадаларында волейбол, баскетбол ойноп, кишини алларына жибермейдиле. Хар жолдан да алчы жерлени алып, грамотасы кытаймачуулу.

Физрук Каркалаы Мурadin волейбол, баскетбол ойнарча топпалдан башлап хар не да болганын кьорзөгөндө. Теннис ойнарча столла да бардыла мында. Кесим көзөм бла кырымеси, школ былай жангырганды деп мынарчык туюл эди. Ол а мында билим берги, окутуучу юйретиу иш хар жагы бла тап кырууланганын шагытты.

Белгили шахматчылы

Ол жаратхан амал - чабыуулукду

Шведли гроссмейстер Пиа Крамлинг шахматта көп ойнаган юйрөдө тугуу-ахматка, гитче заманында алгага юйрөдө ашырада юосмонден. Болдура да тамата кырандыны Дон спорту бу торлюсо бла көлю бла юорюши башлаганды, Пиа андан арха кыаламга умул этеди. Ол заманда бу бийик ахта жерме деп аны акылында да жок эди. Бюгонюкдө уа: «Шахматта - мени насылып эткен затдыла», - дейди шведли гроссмейстер.

Жаш заманында Пиа асламында эр кишилен араларында турирелеге кыатышканды, аны себепти ойнуу амала чабыуулук этюдо, 80-чи жылда ол тиширүланы арасында бек көчлю шахматчылар бири болуп турганды. Битудеюния олимпиадада (1982 жыл), биринчи шахмат кыанга андан, дунияны чемпионына Майя Чубурдандин-эни хорланды.

Он жыл ФИДЕ аны тиширүланы арасында халкыла аралы гроссмейстер ахта тийиши кереди, шахматланы юосеринден жазган журналистле уа Пианы, жылыны бек иги шахматчысына санап, «Ожар-сугууа кыраштырды. Эки жыл озындан сора, ол кезиуде битудеюния олимпиада командаланы башчыларына араларында бек көчлю болды.

1985 жылда уа Гаванада дунияны зонала аралы биринчиинде да Крамлинг жетишилди кьорзөгөн кесин. Анда шведли шахматчысы, кырандышын, андан сора, испанылы гроссмейстер Хуан Мануэль Беллон болушканды. Көп заман да озгучун, Пиа бла Хуан бир юйор куу-

рагандыла. Бу шахмат дунияда биринчи гроссмейстер юйор эди. Бюгонюкдө аланы кызылары да ойноп башлаганды шахмат. Ол келип заманда турирелеге кыатышкыга мурат этеди.

Крамлинг 1992 жылдан бери эр кишилен араларында да гроссмейстер атыны ююрөдте, 2003 жылда Европаны чемпионынасы болганды. Шведли шахматчы, андан сора да, көп торлю халкыла аралы турнирлерин прайору.

Басмага ОСМАНЛАНЫ Айшат хазырлаганды.

Брифинг

Кеси ыразылыклары бла саутуладан кьутуладыла

Саутла адамланы кьолларында не кьадар аз болсола, жамауат жашауда тынчлык ол кьадар ашынганы болуукчүкү аны себепти граждандары правительствону онуу бла 2006 жылдан бери кезиуден кезиуде «Оружие» операция бардырылганлай турды. Бу кылымде КМР-де МВД-да бардырылган брифинг да ол тематкага кыатышканды.

Аны Ич ишлени министрствосунда саутлауга лицензия ол аланы ююрюторге эркинлик берген бөлөмюно начальнигини куулуугун топтолгун Светлана Никитина эм Нальчикке МВД-да лицензия ол саутуу кыатышканды.

Ала эхиси да Кзабарты-Малкы кьардасулай эм Нальчик шахарда закonusу саут-сабаыны саутуу-алугуна кьажуа кураш кылай барганыны, ол жагы бла кыалай маддала этиген-тертөөн айттууу бла Кза-

барты-Малкы Республиканы Правительствоу 2010 жылда 2-чи апрелден бериги бла 2010 жылда 15-чи апрелден 2010 жылда 15-чи октябрьге дери республиканы жеринде «Оружие-операция бардырырга деп тохташдырганды. Аны кезиюнде адамла кьолларында эркинликсиз тутхан саутуларын, чачдырыуу затларын, патронларын кеси ыразылыклары бла берсе-удан эркин этиледиле.

Кзабарты-Малкыда Ич ишлени министрствосу республиканы граждандарыны эсперин онтта да саутла бла көп мударлыкля этигенлерине бурды, ала кьолларында эркинликсиз сакталган саут-сабадан не кьадар терк кьутуулугуна чачдырыды.

Правительство кьабил эткен бетимде берилген саутла очун адамлагыла теленирик ахчаны өлкөмө былай тохташдырылганды:

№№2	Саутулары, чачдырыуу затлары, патронлары аттары	Нохтабууга берилген ахчаны өлкөмө, сомла бла
1	Керох эм револьвер	4000
2	Автомат	4800
3	Пулемёт	5600
4	ПТ-25 эм ПП-3000 бирыгылы гранатомёт	6400
5	РПГ-7, 73 эм 27 гранатомёт	8000
6	Бир кере атылган РПГ-18, 22, 26, 27 гранатомёт	7200
7	СВД ушук	5600
8	Керох-пулемёт	4800
9	Учу карабин	4000
10	Сыйдам бирыгылы кывал	2400
11	Газ керохла эм револьвер	800
12	Кьолдан ишленген керохла эм револьвер	400
13	Чачдырыуу затлары (тротил, аммонит, гексоген эм башкы) бир граммы	3
14	Чачдырыуу устройство (ВВ эм СВ кьошаклары болгон)	2400
15	Чачдырыуу затла (электродетонатор, капсюль-детонатор, нечча болса да; огнеровод эм электропровод, шунула, метрле бла бирини багысы	80
16	Танклагы кьажуа ракета	4000
17	РПО-А огнемёт	4800
18	Гранатомётка топ оқы (В0Г-30, 25, 25П)	2400
19	Гранаты (С-1, РГО, РГН, РКГ-3УМ, РГ-42)	1600
20	Икжерде миша (сапач миша)	800
21	Ушкочулары патронлары хар бирине	80

ТЕММОЛЛАНЫ Мухамин.